

TŘEBÍČSKÉ POKLADY

TŘEBÍČ TREASURES

Na pravém břehu Jihlavy v Třebíči se nacházejí nedaleko od sebe dva symboly odlišných náboženství i rozdílných etnik, jazyků a kultur – bazilika sv. Prokopa a židovská čtvrť. Unikátní historické památky připomínají soužití křesťanských a židovských předků a jako takové se staly roku 2003 součástí světového kulturního dědictví UNESCO.

On the right bank of the Jihlava in Třebíč, two symbols of different religions and diverse ethnic groups, languages and cultures are located not far from one another – St Procopius' Basilica and the Jewish Quarter. The unique historical monuments commemorate the coexistence of our Christian and Jewish forefathers and as such became a part of the world cultural heritage in 2003.

Počátky Třebíče sahají do roku 1101, kdy údělní moravští knížata Oldřich a Lipold založili benediktinský klášter, záhy jeden z nejbohatších v celém přemyslovském státě. Stal se významným náboženským a kulturním centrem. Kolem kláštera se rozšířilo osídlení a v polovině 13. století vyrostla na místě původního opatského kostela románsko-gotická bazilika. Jan Lucemburský a jeho syn Karel, v té době moravský markrabě, udělili Třebíči roku 1335 povolení opevnit město hradbami a řídit se městským právem. Od 14. století se město i opatství potýkaly s vážnými problémy, tragický konec opatství nastal po nájezdech Matyáše Korvína roku 1468. Budovy kláštera ještě nějakou dobu přežívaly, ale pak ve světském vlastnictví dostaly podobu šlechtického sídla.

Bazilika svatého Prokopa

Bazilika svatého Prokopa je jednou z nejvýznamnějších středověkých sakrálních památek v České republice. Její jedinečnost spočívá v plynulém propojení románsko-gotických prvků, v nichž se zároveň projevují vlivy francouzské a německé architektury. K nejcennějším částem stavby patří vstupní románský portál ze 13. století, který byl objeven náhodou až roku 1862, monumentálnost zdůrazňuje gotická klenba. Interiér zdobí nástěnné gotické malby z druhé poloviny 13. století, druhé nejstarší na Moravě, po freskách z rotundy sv. Kateřiny ve Znojmo. Ve východní apsidě se zachovala pozoruhodná románská rozeta s původní deseti-dílnou kamennou kružbou, pod presbytářem nejzachovalejší a nejstarší klenutá románská krypta se sloupovím. Významný podíl na současné podobě baziliky má František Maxmilián Kaňka, císařský architekt a blízký spolupracovník geniálního Santiniho, který vedl renovační práce v letech 1725–1733. Nahradił zchátralou klenbu barokní síťovou štukovou klenbou a nechal přistavět obě věže ve stylu barokní gotiky. Počátkem 20. století Kamil Hilbert renovační práce dokončil. Díky vynikající akustice chrámové lodě se stala bazilika sv. Prokopa vyhledávaným místem pro varhanní koncerty.

The beginnings of Třebíč (Třebitsch in German) reach back to 1101, when the Moravian appanage princes, Oldřich and Lipold, founded a Benedictine monastery, soon thereafter one of the richest in all of the Přemyslid state. It became a significant religious and cultural centre. The settlement around the monastery spread, and in the middle of the 13th century a Romanesque-Gothic basilica grew on the site of the former abbey. In 1335, John of Luxemburg and his son Charles, at that time Margrave of Moravia, granted Třebíč permission to fortify the town with ramparts and follow urban code. From the 14th century, the city and the abbacy encountered serious problems; the tragic end of the abbacy came with the invasions of Mathias Corvinus in 1468. The buildings of the monastery continued to exist for some time but in secular ownership adapted the form of an aristocratic residence.

St Procopius' Basilica

St Procopius' Basilica is one of the rarest mediaeval sacral monuments in the Czech Republic. Its singularity lies in the smooth connection of Romanesque-Gothic elements, manifesting also the influences of French and German architecture. One of the most valuable parts of the construction is the Romanesque entrance portal from the 13th century, which was accidentally found in 1862; the basilica's immensity is emphasised by the Gothic vaulting. The interior is decorated by Gothic murals from the second half of the 13th century, the second oldest in Moravia, after the frescoes from St Catherine's Rotunda in Znojmo. In the eastern apse, a remarkable Romanesque rosette with its original ten-part stone tracery has been conserved; under the presbytery is the best-preserved and oldest arched Romanesque crypt with pilings. A significant part of the current appearance of the basilica can be attributed to František Maxmilián Kaňka, the imperial architect and close associate of the gifted Santini, who led the renovation work in 1725–1733. He replaced the dilapidated vault with the Baroque reticulated stucco vaulting and had both spires added in Baroque Gothic style. At the beginning of the 20th century, the reconstruction work was completed by Kamil Hilbert. Thanks to the exceptional acoustics of the church nave, St Procopius' Basilica has become a sought-after place for organ concerts.

Židovská čtvrť Podklášteří

Původně služební ves benediktinského kláštera, poté křesťanská vesnice a nakonec židovské ghetto. Rozlohou největší a zároveň jedno z nejvýznamnějších center židovského osídlení v České republice poskytuje unikátní příklad soužití křesťanské a židovské komunity od středověku až po devatenácté století.

Nejstarší písemná zmínka o židech v Třebíči pochází z roku 1338. Původní zemědělské grunty se postupem času s židovským osídlením měnily na koželužny, různé dílny, krámky a sklady, židovská čtvrť oddělená od města řekou Jihlavou existovala v Třebíči mezi lety 1723 až 1849. Po roce 1848 bohatí ghetto opustili, nahradila je sociálně slabší křesťanská komunita. Zachoval se původní půdorys čtvrti s více než stovkou domů, romantický ráz bizarních staveb, srostlic domů a tajemných domovních průchodů, dvě synagogy, hřbitov s nejstarším hrobem označeným rokem 1620. V současné době našly domy kromě bydlení uplatnění také jako galerie a umělecké dílny, v renovované Zadní synagoze se pořádají výstavy a koncerty. Na ochozu v prvním patře synagogy je vystaven unikátní model židovského Podklášteří z roku 1850 v měřítku 1:100, zhotovený z lipového dřeva. S historií a příběhy židovské čtvrti se návštěvníci nejlépe seznámí u jednotlivých zastavení naučné trasy, která bývalým ghetttem vede. Připomíná nekonfliktní soužití různých náboženských komunit v průběhu staletí, z něhož by si současný znešvářený svět mohl vzít příklad.

The Jewish Quarter Podklášteří

The Jewish Quarter Podklášteří was originally a service village of the Benedictine monastery, then a Christian hamlet and finally a Jewish ghetto. The largest in size and also one of the most important centres of Jewish settlement in the Czech Republic provides a unique example of the coexistence of Christian and Jewish communities from the Middle Ages until the 19th century.

The earliest written record of Jews in Třebíč comes from 1338. With the Jewish settlement, the original agricultural estates with the passage of time transformed into tanneries, various workshops, stalls and storehouses; the Jewish Quarter, divided from the town by the River Jihlava, existed in Třebíč between 1723 and 1849. After 1848, the affluent left the ghetto, replaced by a socially weak Christian community. The original ground plan of the quarter with more than one hundred houses has been preserved, along with the romantic character of the bizarre buildings, of agglomerations of houses and secret house passageways, two synagogues, a cemetery with the oldest tombstone, labelled 1620. Besides being used as housing, the houses are currently utilised as galleries and art workshops; exhibitions and concerts are organised in the renovated Rear (Zadní) Synagogue. On the first-floor gallery of the synagogue, a unique linden model of Jewish Podklášteří from 1850 is exhibited on a scale of 1:100. Visitors can best become acquainted with the history and stories of the Jewish Quarter at the individual stops of the education tour which leads through the former ghetto. It reminds us of the non-conflicting coexistence of diverse religious communities in the course of the centuries, from which the contemporary disunited world could take an example.